

Anonimizuota versija

Vertimas

C-580/19 – 1

Byla C-580/19

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2019 m. liepos 30 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Verwaltungsgericht Darmstadt (Vokietija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. vasario 21 d.

Pareiškėjas:

RJ

Atsakovas:

Stadt Offenbach am Main

<...>

VERWALTUNGSGERICHT DARMSTADT

NUTARTIS

Administracinėje byloje

RJ,

<...> Bibergemiundas,

pareiškėjas,

<...>

prieš

LT

Stadt Offenbach am Main (Ofenbacho prie Maino miestas), <...> Ofenbachas prie Maino, <...> atsakovą,

dėl atlygio už budėjimą (pasyvųjį budėjimą)

Verwaltungsgericht Darmstadt (Darmštato administracinis teismas, Vokietija) – <...>

<...> nutarė: (orig. p. 2)

Pagal SESV 267 straipsnį pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

1. Ar Direktyvos 2003/88/EB 2 straipsnį reikia aiškinti taip, kad budėjimo laikas, kurio metu darbuotojas privalo galėti dėvėdamas ugniagesio aprangą gaisrinės automobiliu per dvidešimt minučių pasiekti savo tarnybos miesto ribą, yra laikytinas darbo laiku, nors darbdavys nėra nurodęs darbuotojui vietos, kur pastarajam privaloma fiziškai būti, bet, nepaisant to, darbuotojo galimybės pasirinkti buvimo vietą ir tenkinti savo asmeninius ir socialinius interesus yra smarkiai ribojamos?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

Ar tokiomis aplinkybėmis, kaip antai nurodytos pirmajame prejudiciniame klausime, Direktyvos 2003/88/EB 2 straipsnį reikia aiškinti taip, kad apibrėžiant sąvoką „darbo laikas“ reikia atsižvelgti ir į tai, ar ir kiek budėjimo metu, kai darbdavys nėra nurodęs fizinės budėjimo vietos, paprastai yra tikėtinas iškvietimas?

Motyvai

I.

- 1 Ginčas tarp pagrindinės bylos šalių vyksta dėl to, ar Ofenbacho prie Maino ugniagesių komandų vadovų budėjimo laikas yra laikytinas darbo laiku.
- 2 Pareiškėjas yra pareigūnas, turintis *Brandamtsrat* laipsnį ir dirbantis Ofenbacho prie Maino priešgaisrinėje tarnyboje.
- 3 Be įprastos tarnybos, pagal Ofenbacho priešgaisrinei tarnybai taikomas teisės nuostatas pareiškėjas privalo reguliariai atlikti vadinamąjį „*Beamter vom Einsatzleitdienst*“ (operatyvaus valdymo valdybos pareigūno) budėjimą (toliau – *BvE* budėjimas). (orig. p. 3)
- 4 Pagal Ofenbacho priešgaisrinės tarnybos *Einsatzdienstverfügung* (tarnybinių nuostatų) *BvE* budėjimo metu pareiškėjas privalo būti nuolat pasiekiamas, turėti paruoštą ugniagesio aprangą ir atsakovo suteiktą gaisrinės automobilį. Tarnybos

metu pareiškėjas privalo atsiliepti į skambučius, kuriais, kaip komandos vadovas, yra informuojamas apie įvykius ir dėl kurių jis privalo priimti sprendimą. Tam tikromis situacijomis pareiškėjas privalo išvykti į įvykio vietą arba tarnybos vietą. *BvE* budėjimo metu pareiškėjas privalo pasirinkti tokią fizinio buvimo vietą, iš kurios išpėjimo apie pavojų atveju gaisrinės automobiliu ir dėvėdamas ugniagesio aprangą per 20 minučių galėtų pasiekti Ofenbacho miesto ribą.

- 5 Toks *BvE* budėjimas savaitės dienomis trunka nuo 17:00 val. iki kitos dienos 07:00 val. Savaitgaliais *BvE* budėjimas trunka nuo penktadienio 17:00 val. iki pirmadienio 07:00 val. Savaitgalio *BvE* budėjimas gali sekti iš karto po 42 valandų savaitės tarnybos dienomis. Vidutiniškai per metus pareiškėjas *BvE* budėjimą atlieka nuo 10 iki 15 savaitgalių. Laikotarpiu nuo 2013 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. pareiškėjas iš viso atliko 126 *BvE* budėjimus. Jų metu buvo 20 išpėjimų apie pavojų ir iškvietimų į įvykio vietą. Taigi per trejus metus atliktų *BvE* budėjimų metu kasmet vidutiniškai būdavo po 6,67 išpėjimų apie pavojų.
- 6 Pareiškėjas paprašė pripažinti *BvE* budėjimą darbo laiku ir mokėti už tai atitinkamą atlygį. 2014 m. rugpjūčio 6 d. sprendimu atsakovas šį prašymą atmetė, nes *BvE* budėjimo nelaiko darbo laiku.
- 7 2015 m. liepos 31 d. pareiškėjas pateikė skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui.
- 8 Pareiškėjas mano, kad *BvE* budėjimas yra darbo laikas. Jo teigimu, budėjimo laiką galima laikyti darbo laiku taip pat ir tuo atveju, kai darbdavys nenurodo darbuotojui, kur jam fiziškai būti, bet nustato labai trumpą terminą, per kurį darbuotojas privalo pradėti darbą. Tokiu atveju, net jei fizinio buvimo vieta konkrečiai ir nėra nustatoma, laisvės pačiam pasirinkti buvimo vietą nėra. Pareiškėjas pažymi, kad *BvE* budėjimas smarkiai riboja jo laisvalaikį. Norėdamas galėti laikytis 20 minučių termino, išpėjimo apie pavojų atveju jis privalo išvykti tiesiai iš savo gyvenamosios vietos ir todėl negali imtis jokios veiklos, kurios nebūtų galima nutraukti. Išėjęs iš namų (**orig. p. 4**) jis gali imtis tik tokios veiklos, kurią gali atlikti būdamas netoli savo automobilio. Pavyzdžiui, tarnybos metu jis negali nei eiti pabėgioti, nei važiuoti dviračiu, nes antraip negalėtų garantuoti, kad per 20 minučių spės atvykti į įvykio vietą. Tokia padėtis smarkiai riboja ir galimas laisvalaikio veiklas su žmona ir vaikais. Pavyzdžiui, vykti su vaikais į išvykas jis negali, nes jeigu gautų iškvietimą, užvežti vaikų į namus jis nebepėtų. Tai reiškia, kad *BvE* budėjimo metu jis turi labai ribotas galimybes pasirinkti ir buvimo vietą, ir veiklą.
- 9 Pareiškėjas prašo:
 - 1) panaikinti 2014 m. rugpjūčio 6 d. sprendimą, iš dalies pakeista 2015 m. lapkričio 2 d. sprendimu dėl skundo,

- 2) pripažinti, kad visas pareiškėjo, kaip komandos vadovo, budėjimo laikas (*BvE* budėjimas) Ofenbacho priešgaisrinėje tarnyboje yra laikytinas darbo laiku ir už jį turi būti mokama atlyginama,
 - 3) už laikotarpį nuo 2013 m. spalio 11 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. pareiškėjo kaip komandos vadovo atliktus budėjimus priteisti jam iš atsakovo 27 878,16 EUR *bruto*,
 - 4) pripažinti, kad per ikiteisminę procedūrą būtina pasitelkti įgaliotą atstovą.
- 10 Atsakovas prašo:
- atmesti skundą.
- 11 Atsakovo nuomone, *BvE* budėjimas nėra darbo laikas. Kaip teigia atsakovas, pareiškėjas neprivalo budėti atsakovo nurodytoje vietoje, kuri yra už pareiškėjo privačios sferos ribų. Nustatytas dvidešimties minučių terminas miesto ribai pasiekti leidžia pareiškėjui – ypač atsižvelgiant į tai, kad gaisrinės automobilis su specialiaisiais garso signalais eisme turi pirmenybę – pakankamai laisvai judėti tam tikru spinduliu. Iš planuoti gebančio pareigūno, atsakovo teigimu, galima tikėtis, kad pasyviojo budėjimo metu jis užsiims tik tokia veikla, kurią iškvietimo atveju galės be pasekmių nutraukti. Be to, per budėjimo laiką (**orig. p. 5**) pasitaikantys iškvietimai į darbą nėra, kaip to reikalauja *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas), pakankamai reguliarūs, kad budėjimą būtų galima laikyti darbo laiku.

II.

- 12 Bylos nagrinėjimas turėjo būti sustabdytas <...> 2019 m. vasario 21 d. nutartimi. Remiantis SESV 267 straipsniu, būtina gauti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą dėl nutarties rezoliucinėje dalyje suformuluotų klausimų.
- 13 Šie klausimai pateikiami dėl 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381) 2 straipsnio 1 punkto išaiškinimo.
- 14 Prejudiciniai klausimai, pateikti dėl direktyvos išaiškinimo, yra svarbūs sprendimui priimti ir juos turi išaiškinti Teisingumo Teismas. <...>

1. Teisinis pagrindas

a) Sąjungos teisė

- 15 Direktyvos 2003/88 2 straipsnio („Sąvokos“) 1 ir 2 punktuose nustatyta: „Šioje direktyvoje vartojami šie apibrėžimai:

- 1) „darbo laikas“ – tai bet koks laikas, kai darbuotojas yra darbo vietoje, darbdavio žinioje ir vykdo savo veiklą arba atlieka pareigas pagal nacionalinės teisės aktus ir (arba) praktiką;
- 2) „poilsio laikas“ – tai visoks laikas, kuris nėra darbo laikas“.

b) Vokietijos teisė

- 16 Vokietijos teisėje skiriamos dvi sąvokos: budėjimas (vok. k. *Bereitschaftsdienst*), kuris laikomas darbo laiku, ir pasyvusis budėjimas (vok. k. *Rufbereitschaft*), kuris nelaikomas darbo laiku. Toliau, kai tai bus nesusiję su kvalifikavimu kaip darbo laikas, kaip neutrali sąvoka bus vartojama budėjimo *laiko* (vok. k. *Bereitschaftszeit*) sąvoka. (**orig. p. 6**)
17. <...>.
- 18 <...> (Nuoroda į tai, kad nėra įstatyminio reglamentavimo)
- 19 *Bundesverwaltungsgericht* jurisprudencijoje pripažinta, kad kaip darbo laikas vertintinas budėjimas yra tada, kai pareigūnas darbdavio nurodytoje vietoje už savo privačios sferos ribų privalo būti pasirengęs bet kada nedelsdamas išvykti į iškvietimą ir, kaip rodo patirtis, turi tikėtis, kad bus iškviestas į darbą <...>.
- 20 <...> 2013 m. gruodžio 17 d. *Verordnung über die Organisation, Mindeststärke und Ausrüstung der öffentlichen Feuerwehren* (Nutarimas dėl viešųjų priešgaisrinių tarnybų organizavimo, minimalių pajėgumų ir įrangos) <...> priede, be kita ko, nustatyta:
- 21 „2 laipsnio įranga, įskaitant reikalingą personalą, į įvykio vietą turi atvykti per 20 minučių po įspėjimo apie pavojų <...>“
- 22 Kaip pranešė atsakovas, siekiant kovoti su potencialiais pavojais Ofenbacho mieste, įspėjimai apie pavojų paprastai pirmiausia siunčiami ten, kur yra 2 laipsnio įranga ir personalas.
- 23 Ofenbacho priešgaisrinės tarnybos operatyvaus valdymo valdybos darbas reglamentuotas Ofenbacho priešgaisrinės tarnybos *Einsatzdienstverfügung* (2018 m. birželio 18 d. redakcija) 103 dalyje. Ofenbacho priešgaisrinės tarnybos vadovas šiuos tarnybinius nuostatus patvirtino įgyvendindamas (**orig. p. 7**) *Verordnung über die Organisation, Mindeststärke und Ausrüstung der öffentlichen Feuerwehren* įtvirtintus nurodymus dėl reagavimo laiko. *Einsatzdienstverfügung* nustatyta, kad operatyvaus valdymo valdybos pareigūnas, gavęs įspėjimą apie pavojų, nedelsdamas išvyksta į įvykio vietą, naudodamasis pirmenybės eisme teisėmis.
- 24 Konkrečiai dėl operatyvaus valdymo valdybos pareigūno pareigų *BvE* budėjimo metu *Einsatzdienstverfügung* 6 puslapyje numatyta:

- 25 „Operatyvaus valdymo valdybos pareigūnas tarnybą atlieka budėdamas pasyviai ir tarnybos metu privalo pasirinkti tokią fizinio buvimo vietą, kad galėtų per 20 minučių sureaguoti į pavojų. Preziumuojama, kad šios taisyklės laikomasi, jei Ofenbacho prie Maino miesto ribą iš savo buvimo vietos jis, naudodamasis pirmenybės teisėmis eisme, gali pasiekti per 20 minučių. Šis reikalavimas dėl laiko taikomas esant vidutiniam eismo tankumui bei normaliomis kelio ir oro sąlygomis.“

2. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumumas

- 26 <...>
- 27 Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad priešgaisrinės apsaugos veikla, kurią vykdo valstybinės priešgaisrinės tarnybos ugniagesiai gelbėtojai, patenka į Direktyvos 2003/88 taikymo sritį (2005 m. liepos 14 d. Nutartis *Personalrat der Feuerwehr Hamburg*, C-52/04, EU:C:2005:467, 52 punktas).
- 28 Atlygio už budėjimą klausimai nepatenka į Direktyvos 2003/88 taikymo sritį (2018 m. vasario 21 d. Sprendimas *Matzak*, C-518/15, ECLI: EU:C:2018:82, 24 punktas su tolesnėmis nuorodomis).
- 29 Ar *BvE* budėjimas turi būti kvalifikuojamas kaip darbo laikas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88, yra prejudicinis klausimas, kuris yra svarbus prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui siekiant išspręsti nagrinėjamą bylą. Pareiškėjo skunde pareikštas reikalavimas (**orig. p. 8**) priteisti jam iš atsakovo atlygį už *BvE* budėjimą pagal nacionalinę teisę reiškia, kad pareiškėjas, pažeidžiant Direktyvos 2003/88 nuostatas dėl didžiausio leistino savaitinio darbo laiko, vykdė veiklą, kuri yra kvalifikuotina kaip darbo laikas <...>. Tokiu atveju pareiškėjas turėtų teisę į pagal nacionalinę teisę pareigūnams priklausantį atlyginimą arba, jei taikoma, ir dėl Sąjungos teisėje numatytos valstybės atsakomybės atsirandančią teisę į kompensacinį poilsio laiką ar atlygį. Todėl, norint išspręsti pagrindinę bylą, yra svarbu išsiaiškinti, ar budėjimo laikas laikytinas darbo laiku.
- 30 Be to, pareiškėjas, reikalaujamas pripažinti, kad *BvE* budėjimas yra darbo laikas, reikalauja ne galimo atlygio, o siekia, kad ateityje jo tarnybos laikas neviršytų Sąjungos teisėje nustatyto didžiausio leistino darbo laiko.

3. Pirmasis prejudicinis klausimas

- 31 Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas siekia išsiaiškinti, ar budėjimo laikas kvalifikuotinas kaip darbo laikas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88, tik tuo atveju, kai darbuotojas tuo metu privalo fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje, ar net ir nesant tokio nurodymo tai gali būti darbo laikas, nes ribojama darbuotojo teisė laisvai

- pasirinkti buvimo vietą arba atsiranda *kokybinių* darbuotojo laisvalaikio organizavimo apribojimų.
- 32 Šio klausimo savo sprendimuose, susijusiuose su Direktyvos 2003/88 2 straipsnio aiškinimu, Teisingumo Teismas dar nėra nagrinėjęs.
- 33 Iki šiol Teisingumo Teismas rėmėsi tuo, kad, norint tam tikrą laikotarpį laikyti darbo laiku, reikia, kad darbuotojas fiziškai privalėtų būti darbdavio nurodytoje vietoje.
- 34 Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pripažinta, kad lemiamas veiksnys kvalifikuojant laikotarpį kaip „darbo laiką“ pagal Direktyvą 2003/88 yra tai, kad darbuotojas privalo fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje ir turi būti jo pasiekiamas, kad (**orig. p. 9**) prireikus galėtų nedelsdamas atlikti savo funkcijas. Šios pareigos, dėl kurių atitinkami darbuotojai negali pasirinkti buvimo vietos budėjimo laikotarpiais, laikytinos susijusiomis su jų funkcijų vykdymu (minėto Sprendimas *Matzak* 59 punktą su tolesnėmis nuorodomis).
- 35 Poilsio laikas pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją yra tada, kai darbuotojas budi pasyviojo budėjimo režimu, pagal kurį jis turi būti visada pasiekiamas, tačiau neprivalo būti darbo vietoje. Šiuo atveju, nors darbuotojas yra darbdavio žinioje – tai yra turi būti jo pasiekiamas – jis gali laisviau organizuoti savo laiką ir skirti jį savo interesams tenkinti (minėto Sprendimo *Matzak* 60 punktą).
- 36 Minėtoje byloje *Matzak* Teisingumo Teismo pirmą kartą buvo paprašyta atsakyti į klausimą, ar budėjimo laikas, kurį darbuotojas leidžia savo namuose, taip pat laikytinas darbo laiku. Į šį klausimą Teisingumo Teismas atsakė teigiamai, pabrėždamas, kad budėjimo laikas, kurį darbuotojas praleidžia namuose turėdamas pareigą per aštuonias minutes sureaguoti į savo darbdavio iškvietimus, smarkiai ribojančią galimybes užsiimti kita veikla, laikytinas „darbo laiku“.
- 37 Nagrinėjamu atveju kyla klausimas, ar budėjimo laikas gali būti laikomas darbo laiku ir tuo atveju, kai darbuotojas neprivalo fiziškai būti tiksliai darbdavio nurodytoje vietoje, bet jo galimybės pasirinkti buvimo vietą ir tenkinti savo asmeninius ir socialinius interesus yra labai ribotos dėl kitų darbdavio nustatytų su laiku ir funkcijų turiniu susijusių sąlygų.
- 38 Kvalifikuodamas budėjimo laiką kaip darbo laiką Sprendime *Matzak* Teisingumo Teismas rėmėsi dviem aspektais: viena vertus, aplinkybe, kad darbuotojas privalo fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje (toje byloje – namie), antra vertus, darbuotojų galimybių tenkinti savo asmeninius ir socialinius interesus apribojimais, kylančiais iš būtybės atvykti į darbo vietą per aštuonias minutes (minėto Sprendimo *Matzak* 63 punktą). (**orig. p. 10**)
- 39 Teisingumo Teismo teiginiai byloje *Matzak*, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, netrukdo budėjimo laiko laikyti darbo laiku šios bylos aplinkybėmis, kai darbdavys nėra nurodęs darbuotojui tikslios vietos,

kur pastarasis privalo fiziškai būti, bet darbuotojo galimybės laisvai pasirinkti buvimo vietą ir organizuoti savo laisvalaikį yra smarkiai apribotos.

- 40 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad šią jo nuomonę patvirtina generalinės advokatės E. Sharpston išvada byloje *Matzak* (2017 m. liepos 26 d. išvada byloje *Matzak*, C-518/15, ECLI:EU:C:2017:619, 57-58 punktai). Generalinė advokatė savo išvadoje pabrėžia, kad Teisingumo Teismo teiginys ligšiolinėje jurisprudencijoje, jog darbuotojui taikomas „reikalavimas būti darbdavio nurodytoje vietoje tam, kad būtų galima nedelsiant suteikti atitinkamas paslaugas“ yra lemiamas veiksnys, kai vertinama, kas yra ir kas nėra darbo laikas, reikėtų aiškinti šiek tiek atsargiai. Jos nuomone, taip pat svarbi darbuotojo atliekant budėjimą praleidžiamo laiko kokybė, kurią rodo, pavyzdžiui, galimybė jam užsiimti tuo, kas atitinka jo ir šeimos interesus (išvada byloje *Matzak*, 57 punktas). Be to, atrodo, kad generalinė advokatė E. Sharpston bylos *Matzak* aplinkybių neinterpretavo taip, kad šioje byloje minėtas ugniagesys privalėjo fiziškai būti namuose, o tik kad jis turėjo būti pasirengęs atvykti į gaisrinę per aštuonias minutes (žr. visų pirma išvados 8 išnašą ir 46 punktą).
- 41 Teisingumo Teismui darbuotojo turimo laiko kokybė taip pat svarbi – savo sprendime byloje *Matzak* jis pabrėžia objektyvių darbuotojo galimybių tenkinti savo asmeninius ir socialinius interesus apribojimų reikšmę (minėto Sprendimo *Matzak* 63 punktas; galimybė tenkinti asmeninius interesus Teisingumo Teismas remiasi ir 2011 m. kovo 4 d. Nutartyje *Grigore*, C-258/10, ECLI:EU:C:2011:122, 66 punktas).
- 42 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, net ir darbdaviui nenurodant, kad darbuotojas budėjimo metu fiziškai privalo būti savo namuose, (**orig. p. 11**) tam tikras laikotarpis gali būti laikomas darbo laiku, kaip tai suprantama pagal direktyvą, kai darbdavys, nustatydamas trumpą atvykimo į darbą laiką, apibrėžia geografinį galimų buvimo vietų spindulį ir dėl to labai apribojamos darbuotojo galimybės laisvai pasirinkti buvimo vietą ir laisvalaikio veiklą. *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis Darbo Teismas) viename iš savo sprendimų rėmėsi tuo, kad kai darbuotojui nustatoma pareiga galėti atvykti į darbą per dvidešimt minučių, tai laikytina darbo laiku neatsižvelgiant į tai, ar darbdavys buvo darbuotojui nurodęs konkrečią buvimo vietą. Lemiamą reikšmę *Bundesarbeitsgericht* turėjo tai, kad dėl trumpo atvykimo termino darbuotojo galimybės laisvai pasirinkti buvimo vietą ir organizuoti laisvalaikį buvo labai apribotos <...>.
- 43 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, tai būtų nepateisinamas nevienodas požiūris tam tikro laikotarpio nelaikyti darbo laiku vien todėl, kad darbdavys nenurodo darbuotojui tikslios vietos, kur pastarasis privalo fiziškai būti, nors dėl pareigos per dvidešimt minučių dėvint ugniagesio aprangą gaisrinės automobiliu pasiekti tam tikrą vietą (šiuo atveju – Ofenbacho miesto ribą) darbuotojo galimybės organizuoti savo laisvalaikį yra ribojamos labai panašiai kaip ir tuo atveju, kai jam būtų nurodyta tiksli vieta, kurioje jis privalo fiziškai būti. Pasyviajam budėjimui, kuris nėra darbo laikas, priešingai nei darbo

laikui būdinga tai, kad darbuotojas gali laisvai pasirinkti buvimo vietą, privalėdamas tik užtikrinti, kad galės pradėti darbą taip skubiai, kaip tai įmanoma. Bet jei laiko tarpas, per kurį darbuotojas privalo pradėti darbą, yra labai trumpas, net darbdaviui ir nenurodant tikslios vietos, kur darbuotojas privalo fiziškai būti, negalima preziumuoti, kad darbuotojas gali laisvai pasirinkti buvimo vietą. Taip pat galima būtų pasakyti, kad darbdavys, nustatydamas trumpą terminą, *netiesiogiai* nurodo darbuotojui buvimo vietą, o darbuotojo galimybės laisvai organizuoti savo gyvenimą dėl to labai apribojamos. Šios bylos pareiškėjas aprašė pirmiau I skirsnyje išvardytus laisvalaikio organizavimo apribojimus, visų pirma susijusius su jo laisvalaikiu su vaikais.

- 44 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas taip pat pažymi, kad apibrėžiant darbo laiką reikia atsižvelgti ir į tai, kad darbui vis labiau persikeliant į skaitmeninę erdvę (**orig. p. 12**) ir vis plečiantis galimybėms dirbti nuotoliniu būdu konkrečios buvimo vietos nurodymo iš darbdavio pusės aspektas, kaip darbo laiko apibrėžimo požymis, ko gero, nebėra toks reikšmingas.

4. Antrasis prejudicinis klausimas

- 45 Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas klausia, ar budėjimo laiką kvalifikuojant kaip darbo laiką svarbus gali būti ir vidutinis darbuotojo iškvietimų šiuo laikotarpiu dažnumas.
- 46 Savo jurisprudencijoje, susijusioje su budėjimo laiko priskyrimu darbo laikui, *Bundesverwaltungsgericht* remiasi tuo, ar, kaip rodo patirtis, reikia tikėtis, kad darbuotojas bus iškvieštas į darbą <...>. Pagal šią jurisprudenciją lemiamas veiksnys yra įprastu atveju tikėtinas iškvietimų per budėjimo laiką dažnumas. Jei per budėjimo laiką iškvietimai į įvykio vietą pasitaiko tik sporadiškai, jis nelaikytinas darbo laiku.
- 47 Iškvietimų dažnumo kriterijus Teisingumo Teismo jurisprudencijoje iki šiol nevaidino jokio vaidmens. Esant įvykdytiems kitiems kriterijams, leidžiantiems tam tikrą laikotarpį kvalifikuoti kaip darbo laiką, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnį, budėjimo metu faktiškai atliktas darbas neturėjo reikšmės (2000 m. spalio 3 d. Sprendimas *Simap*, C-303/98, ECLI:EU:2000:528, 48 punktas).
- 48 Jei į pirmąjį prejudicinį klausimą būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas prašo Teisingumo Teismo atsakyti į klausimą, ar ir kiek budėjimo laiką, kurio neprivaloma leisti nei darbo vietoje, nei pagal nurodymą namuose, bet kuris dėl kitų sąlygų lemia didelius darbuotojo galimybių organizuoti savo laisvalaikį apribojimus, kvalifikuojant kaip darbo laiką gali būti svarbus iškvietimų dažnumas; atsakymas į šį klausimą neišplaukia iš ligšiolinės Teisingumo Teismo jurisprudencijos. (**orig. p. 13**)

<...>